

Innowacyjność
w praktyce pedagogicznej

Tom III

Współdziałanie rodziców –
dziecka – nauczyciela

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3806

Innowacyjność w praktyce pedagogicznej

Tom III

Współdziałanie rodziców – dziecka – nauczyciela

pod redakcją

URSZULI SZUŚCIK, RENATY RASZKI
i ANNY TRZCIONKI-WIECZOREK

Redaktor serii: Publikacje Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji
URSZULA SZUŚCIK

Recenzent
GABRIELA KAPICA

Redakcja: MICHAŁ NOSZCZYK
Projekt okładki: ALEKSANDRA BIBRZYCKA
Korekta: MARZENA MARCZYK
Łamanie: BOGUSŁAW CHRUŚCIŃSKI

Copyright © 2019 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-633
ISBN 978-83-226-3341-0
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3342-7
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 16,0. Ark. wyd. 19,0. Papier
offset. kl. III, 90 g Cena 39,90 zł (w tym VAT)

Druk i oprawa: Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin

Spis treści

Wstęp (Urszula Szuścik, Renata Raszka, Anna Trzcionka-Wieczorek) / 7

ALTERNATYWNE, INNOWACYJNE DZIAŁANIA W PROCESIE NAUCZANIA-UCZENIA SIĘ

EDYTA GRUSZCZYK-KOLCZYŃSKA

Co wiemy o dzieciach matematycznie uzdolnionych: wyniki badań i działania naprawcze / 13

ELŻBIETA MAREK

Innowacje we współczesnej edukacji wczesnoszkolnej (na podstawie analizy wybranych programów kształcenia zintegrowanego) / 38

ROMAN SZABLICKI

Kulturelle Varietät in Eiichiro Odas *One Piece* / 60

ANNA BOGUSZEWSKA

Zmiany w doborze lektury ucznia w wieku wczesnoszkolnym na przełomie XX i XXI wieku w polskiej szkole / 71

IZABELA ŁUC, MAŁGORZATA BORTLICZEK

Wartościowanie języka i tekstów kultury. Konteksty edukacyjne / 86

PODMIOTY INNOWACYJNYCH DZIAŁAŃ EDUKACYJNYCH

KAROLINA SKARBK

Rola nauczyciela w rozbudzaniu zainteresowań i rozwijaniu uzdolnień matematycznych dzieci / 105

JADWIGA OLEKSY

Rodzic, uczeń i nauczyciel w przestrzeni szkoły – w poszukiwaniu optymalnych modeli współpracy i współdziałania / 120

BEATA OELSZLAEGER-KOSTUREK

O funkcjonowaniu nauczyciela „na starcie” – zarys problemu / 131

JOLANTA MACIĄG

W poszukiwaniu alternatywnej strategii rozwijania potencjału myślenia i uczenia się dzieci we wczesnej edukacji / 143

RENATA RASZKA

Wychowanie ekonomiczne w kontekście kształcenia nauczycieli małego dziecka / 155

INNOWACYJNOŚĆ W ŚRODOWISKU SZKOLNYM – PRZYKŁADY DOBRYCH PRAKTYK

STEFANIA KEWESZ, JOANNA RADWAN-KMIECIK

Koncepcja pracy Szkoły Podstawowej w Pierścicu oparta na idei regionalizmu przykładem innowacyjnych działań w procesie dydaktyczno-wychowawczym szkoły / 177

DARINA JIROTKOVÁ, ANNA KUŘÍK SUKNIÁK, PAVLÍNA PLACZKOVÁ

Metoda Hejnego w nauczaniu matematyki. Komunikat z warsztatów / 191

ONDŘEJ ŠIMIK

The Socrative Application and Its Use in Primary School / 201

MAGDALENA CHRIST

Twórcze rozwiązywanie problemów na przykładzie programów: Odyseja Umysłu i Destination Imagination / 214

JOLANTA KRZYŻEWSKA, WIEŚŁAWA ORSZULIK

O możliwości wykorzystania w edukacji heurystycznych walorów dowcipu językowego / 224

IZABELA STELMASIAK

Żywotność edukacji chrześcijańskiej w ponowoczesności / 239

Indeks nazwisk / 249

Wstęp

Oddajemy do rąk Czytelników trzeci tom *Innowacyjności w praktyce pedagogicznej*, noszący tytuł *Współdziałanie rodziców – dziecka – nauczyciela*, który stanowi kontynuację wątków podejmowanych w tomie pierwszym (*Teoria i praktyka*) i drugim (*Refleksje pedagogiczne w teorii i praktyce*) wydanych pod redakcją Urszuli Szuścik i Renaty Raszki.

Różnorodną i bogatą tematykę tekstów niniejszego tomu przenika przekonanie ich autorów o niezbywalnej wartości, jaką stanowi bliska współpraca rodziców, dzieci i nauczycieli (trójpodmiotowość) w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, jak również otwartość tych podmiotów na współpracę ze środowiskiem lokalnym.

Współczesny nauczyciel to „przewodnik stojący z boku”¹, intencjonalnie stwarzający optymalne warunki zewnętrzne, uruchamiające wewnętrzne warunki tkwiące w wychowanku, sprzyjające procesowi kształtowania postaw i umiejętności ucznia oraz wspierające go w jego aktywnym i twórczym budowaniu własnej wiedzy. Taki nauczyciel – przekonany o tym, że społeczność uczących się tworzą nie tylko uczniowie – dzieli swoją odpowiedzialność za jakość rozwoju każdego ucznia z rodzicami i/lub opiekunami dziecka poprzez udzielanie im pośredniej i bezpośredniej pomocy. Nie tylko sam oczekuje pomocy, ale sam jej udziela, podnosząc poziom świadomej działalności wychowawczej rodziców. Celowo współdziała z uczniami, ich rodzicami, opiekunami oraz innymi uczestnikami procesu edukacyjnego w tworzeniu jak najlepszych sytuacji dydaktyczno-wychowawczych, będących źródłem pozytywnych zmian, dokonujących się przede wszystkim w uczniach, ale również w pozostałych uczestnikach tego procesu².

¹ S. JUSZCZYK, J. JAŃCZYK, D. MORAŃSKA, M. MUSIOŁ: *Dydaktyka informatyki i technologii informacyjnej*. Toruń 2004, s. 111.

² R. KOZIEŁ: „Mędrzec na scenie” czy „przewodnik stojący z boku”. W: *Sztuka bycia człowiekiem. Wychowanie a poszukiwanie wartości i sensów życia. Artykuły, eseje, wspomnienia, szkice*. Red. B. DYMARA, B. CHOLEWA-GAŁUSZKA, E. KOCHANOWSKA. Kraków 2011, s. 54–55.

Część pierwszą publikacji otwiera rozprawa Edyty Gruszczyk-Kolczyńskiej, która przedstawia ważniejsze wyniki badań zrealizowanych w projekcie *Rozpoznawanie i wspomaganie rozwoju uzdolnień do uczenia się matematyki u starszych przedszkolaków i małych uczniów*, które zmieniły dotychczasowe podejście do diagnozowania zadatków uzdolnień matematycznych dzieci oraz wspomagania ich rozwoju.

Elżbieta Marek opisuje, porządkuje i podsumowuje wyniki własnej analizy trzynastu innowacyjnych programów kształcenia zintegrowanego, której celem było rozpoznanie nowatorskich rozwiązań.

Roman Szabliski w swoim artykule charakteryzuje dzisiejszy świat kultury i literatury, na który wpływa nieograniczony dostęp do innych kultur oraz mieszanie się ich elementów. Autor omawia cechy mangi – hybrydy literacko-artystycznej pochodzącej z Japonii. Dokonując szczegółowej analizy wyglądu czy zachowania głównych bohaterów mangi *One Piece*, a także wykorzystanej w niej muzyki, autor prezentuje liczne przykłady występujących w niej nawiązań i parafraz kulturowych, czyli mieszania się elementów kultury japońskiej, greckiej, włoskiej czy amerykańskiej.

Anna Boguszewska przedstawia rolę lektury szkolnej w edukacji i wychowaniu uczniów klas I–III szkoły podstawowej. W oparciu o przeprowadzoną analizę programów i pakietów edukacyjnych obowiązujących po 1999 roku, przedstawia katalog lektur szkolnych proponowanych dla wychowanków kształcenia zintegrowanego. Swoboda w wyborze i analizie lektur pozostawiona nauczycielom to walor, ale także zagrożenie, gdyż nie gwarantuje ona kształtowania u ucznia najwyższego poziomu kultury literackiej.

Izabela Łuc oraz Małgorzata Bortliczek w swoim artykule prezentują refleksje na temat jakości języka współczesnych Polaków oraz współczesnej kultury, która upowszechniana jest przez media. Autorki zwracają uwagę na zagrożenia postmodernizmu dla kształtowania się osobowości młodych ludzi. Dokonując analizy treści i obrazów zawartych w reklamach, podkreślają rolę nauczyciela (i edukacji polonistycznej) w zakresie upowszechniania wartości oraz kształtowania u uczniów postaw związanych z umiejętnością refleksyjnego krytycyzmu wobec narzucanych przez media wzorców.

Autorzy drugiej części publikacji eksponują znaczącą rolę podmiotów innowacyjnych działań edukacyjnych. Karolina Skarbek ukazuje wycinek swoich szeroko zakrojonych badań nad uczniem uzdolnionym matematycznie. Za odkrywanie i podsycanie owych uzdolnień czyni odpowiedzialnymi nie tylko rodziców, ale w dużej mierze nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej. Dlatego też prezentuje ważne ustalenia dotyczące sposobów kierowania przez nauczycieli procesem uczenia się oraz prowadzenia edukacji uzdolnionych matematycznie dzieci.

Teoretyczne rozważania Jadwigi Oleksy o współdziałaniu rodziców i nauczycieli w imię dobra dziecka odwołują się do przykładu z rzeczywistości szkolnej,

w której wywiązała się daleko idąca współpraca między rodzicami, nauczycielami i dziećmi.

Tekst Beaty Oelszlaeger-Kosturek jest głosem w dyskusji nad funkcjonowaniem młodych pedagogów w szkole w roli nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej a ich przygotowaniem do jej pełnienia. Autorka zauważa konieczność nieustannego udoskonalania programów studiów nauczycielskich dla solidnego przygotowania merytorycznego i metodycznego studentów do odważnego zmieniania szkoły na lepsze.

Jolanta Maciąg podnosi kwestię alternatywnej strategii rozwijania potencjału myślenia i uczenia się młodszych dzieci. Celem tej koncepcji jest wspomaganie wychowanków przedszkola i kształcenia zintegrowanego w sposób wielowymiarowy, aby stali się oni świadomymi uczestnikami procesu uczenia się. Aktywność dzieci powinna być oparta na działaniu operatywnym, które ściśle łączy się z myśleniem. Autorka podkreśla także stymulującą rolę nauczyciela, który – wykorzystując w grupie przedszkolnej czy wczesnoszkolnej metody problemowe, eksplorację oraz eksperymentowanie – umożliwia dzieciom zdobywanie wiedzy w sposób aktywny i twórczy.

Renata Raszka przedstawia wyniki badań sondażowych przeprowadzonych wśród studentów pedagogiki, a dotyczących wiedzy i opinii przyszłych nauczycieli na temat wychowania ekonomicznego dzieci w przedszkolu i klasach I–III szkoły podstawowej. Zauważa potrzebę przygotowania merytorycznego i metodycznego przyszłych nauczycieli małego dziecka w zakresie edukacji ekonomicznej. W swoich rozważaniach podkreśla niezbędność współdziałania nauczycieli wychowania przedszkolnego i klas początkowych szkoły podstawowej ze środowiskiem rodzinnym w zakresie wychowania ekonomicznego, celem zachowania zgodności sposobu wychowania dzieci przez rodziców ze schematami poznawczymi konstruowanymi przez dzieci w przedszkolu i szkole.

Trzecia część publikacji dotyczy innowacyjnych działań podejmowanych przez nauczycieli w środowisku szkolnym. Stefania Kewesz i Joanna Radwan-Kmiecik przedstawiają nieocenione walory wplatania idei regionalizmu w codzienność współczesnej polskiej szkoły. Prezentują one innowacyjne działania podejmowane w ramach procesu dydaktyczno-wychowawczego ich szkoły, których celem jest propagowanie idei regionalizmu w samej szkole, jak i w środowisku lokalnym. Zdaniem autorek, edukacja regionalna stanowi istotne narzędzie w budowaniu tożsamości regionalnej wychowanków oraz w kształceniu młodych ludzi na przyszłych liderów społeczności lokalnych.

Darina Jirotková, Anna Kuřík-Sukniak i Pavlína Pláčková relacjonują przebieg warsztatów dotyczących Metody Hejnego, stosowanej w uczeniu się matematyki. Warsztaty miały miejsce w trakcie II Międzynarodowej Konferencji Naukowej *Innowacyjność w praktyce pedagogicznej*, zorganizowanej przez Zakład Dydaktyki i Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Przedszkolnej na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, która odbyła się 27 kwietnia 2016 roku.

Ondřej Šimik w swoim artykule prezentuje aplikację Sokrates oraz jej wykorzystanie w szkole podstawowej jako programu multimedialnego wspierającego edukację uczniów oraz komunikację wśród nauczycieli i wychowanków. Autor szczegółowo omawia zasady wykorzystania aplikacji w pracy z uczniami, prezentuje zarówno zalety aplikacji (m.in. łatwość wykorzystania, niskie koszty, motywowanie do pracy i uaktywnienie wszystkich uczniów, indywidualizacja w uczeniu) oraz jej ograniczenia (m.in. brak internetu w szkole, ignorancja ze strony nauczycieli, trudności rozwojowe u dzieci – dzieci muszą umieć czytać i pisać, by korzystać z Sokratesa).

Magdalena Christ definiuje kreatywność oraz przedstawia jej rolę i miejsce we współczesnej przestrzeni edukacyjnej, zawodowej i społecznej. Autorka zwraca uwagę na to, iż stymulowanie twórczego potencjału człowieka powinno być procesem ciągłym, regularnym, realizowanym na jak najwcześniejszym etapie życia; dogłębnie opisuje dwa innowacyjne programy edukacyjne: „Odyseja Umysłu” oraz „Destination Imagination”. Obydwa programy mają charakter międzynarodowy i ukierunkowane są na rozwijanie kreatywności dzieci i młodzieży.

Jolanta Krzyżewska i Wiesława Orszulik, przytaczając liczne przykłady dowcipów językowych i żartów lingwistycznych, zwracają uwagę na możliwość wykorzystania ich heurystycznych walorów w procesie nauczania i uczenia się na wszystkich etapach kształcenia dzieci i młodzieży. „Zabawa słowami” – w opinii Auterek – posiada wartości poznawcze oraz pomaga w rozwiązywaniu problemów twórczych, ale może także pociągać za sobą ryzyko negatywnych konsekwencji społecznych.

Izabela Stelmasiak przedstawia założenia edukacji chrześcijańskiej w Polsce, której celem jest między innymi kształtowanie w wychowankach wrażliwości na dobro i zło. Autorka podkreśla także rolę rodziny, kościoła, grup społecznych oraz innych instytucji w kształtowaniu osobowości młodego człowieka. Edukacja chrześcijańska – jak pisze Stelmasiak – „nie jest łatwą ofertą w pluralistycznym, zrelatywizowanym świecie”, ale stwarza szansę wyposażenia młodego człowieka w taki system wartości, który pozwoli mu odnaleźć się w świecie postmodernistycznym.

Redaktorzy tomu składają szczególne podziękowania Recenzentowi – prof. nadzw. dr hab. Gabrieli Kapicy – za podjęcie trudu recenzowania pracy oraz cenne uwagi i sugestie przekazane wszystkim autorom opracowania. Jednocześnie wyrażają swoje uznanie i dziękują wszystkim osobom, które przyczyniły się do powstania publikacji.

Urszula Szuścik, Renata Raszka, Anna Trzcionka-Wieczorek

Alternatywne, innowacyjne działania
w procesie nauczania–uczenia się